

ΜΕΡΟΣ 1ο

Χαιρετίζω το συνέδριο και τους συναδέλφους που το ξεκίνησαν. Κι'εύχομαι όλη αυτή η εργασία να δώσει γόνιμα αποτελέσματα έτσι ώστε οι σημερινές κουβέντες να γίνουν αυριανές πράξεις.

"Στάδια εξέλιξης στην εικαστική έκφραση του παιδιού"

Είναι το θέμα, ένα από τα θέματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Νομίζω ότι αν το χωρίσουμε σε τρία σημεία θα το δούμε καλλίτερα και ξεκαθαρισμένα.

Πρώτο μέρος

"Η ζωγραφική όραση του παιδιού. Η ιδιαιτερότητα της ευαισθησίας του".

Ας μας απασχολήσει το θέμα από τα πρώτα βήματα του παιδιού. (Από 2-3 χρόνων περίπου ως και την εφηβία του 17-18 χρόνων περίπου. Πάντοτε περίπου.

2-3 Στα πρώτα βήματα της ζωής του το παιδί, όταν πιάνει ένα μολύβι, δεν έχει καμιά εικαστική πρόθεση. Τίποτα ξεκαθαρισμένο. Δεν ξέρει, δεν μπορεί να ξέρει τίποτα άλλο από τις ενστικτώδεις κινήσεις που κάνει. Μέσα σ'αυτές τις κινήσεις είναι και η ζωγραφική του. Δεν ελέγχει τίποτα. Τραβάει γραμμές ασυνάρτητες. Κάνει μουτζούρες. Βλέπει όμως παράλληλα ότι κάτι συμβαίνει στο άσπρο χαρτί ή στην οποιαδήποτε επιφάνεια που κινεί με το χέρι, το μολύβι ή το χρώμα που κρατάει. Αυτό που συμβαίνει σ'αυτή την επιφάνεια, έχει μιάν απήχηση στην όρασή του. Του αρέσει αυτό που έχει γίνει. Το αποτέλεσμα το κεντρίζει κι αυτό το κάνει να συνεχίσει. Έτσι, γίνεται ένα πάρε-δώσε: Δίνει, βλέπει, ευχαριστιέται, ερεθίζεται και επαναλαμβάνει.

4-6 Όταν τα βήματά του προχωρήσουν και φθάσει στα 4 έως 6 χρόνια του περίπου, οι ηλικίες είναι ρευστές, έχει τότε άλλες λειτουργίες. Ζητάει την εικόνα. Την εικόνα αυτή που συμβολίζει αυτό. Όχι αυτή που βλέπει. (Κάνει ας πούμε ένα προφίλ με δύο μάτια κλπ). Έχει τη διάθεση να ζωγραφίσει ότι είναι γύρω του. Συνήθως προτιμάει τον άνθρωπο. Ζωγραφίζει όμως και σπίτια, ήλιους, λουλούδια. Εκφράζεται μ'ένα τρόπο άμεσο χωρίς επεξεργασίες. Ζωγραφίζει, χρωματίζει, θέλγεται από το χρώμα. Θέλει το χρώμα να το βοηθήσει να μιλήσει. Κάνει μεγάλους ανθρώπους, μικρά σπίτια, μεγάλα λουλούδια, μικρά δένδρα. Ζωγραφίζει μ'ένα τρόπο που ορισμένοι θα τον αποκαλούσαν

παράλογο. Υπερβατικό. Σουρρεαλιστικό. Αυτός ο τρόπος πούχει εκείνη την ακατανίκητη γοητεία της φρεσκιάδας, της καθαρότητας. Ας πούμε ο παιδικά παράλογος, υπερβατικός κλπ. Η ζωγραφική του αυτή την εποχή, είναι μια ζωγραφική τίμια, καθαρή. Έχει τα στοιχεία εκείνα που μας γοητεύουν. Που μας κατακτούν.

6-8 Στο στάδιο της ηλικίας που ακολουθεί, στα 6-8 χρόνια του, γίνεται ένας χείμαρρος. Βλέπει με πιο καθαρό μάτι, πιο αντικειμενικό. Σχηματίζει ή προσπαθεί να σχηματίσει εικόνα: Η φαντασία του, ο αυθορμητισμός του, του δίνουν θάρρος να προβεί. Να τολμήσει. Γίνεται πολύ ευτυχισμένο μ'αυτά που ζωγραφίζει. Βλέπει με την παιδική ψυχή του από μια σκοπιά, από μια θέση που του υπαγορεύουν οι ιδιαίτερες συνθήκες, οι ιδιαίτερες ευαισθησίες της ηλικίας του και η ανακάλυψη της πιο πλούσιας εικόνας. Θαυμάζει τον εαυτό του.

9-12 Κι όταν η ηλικία των 6-8 χρόνων περίπου δώσει τη σκυτάλη στα 9-12, τότε η ζωγραφική του όραση περνάει από μία ταλαιπωρία. Βλέπει κι επηρεάζεται. Προσπαθεί να κάνει κάτι που θαυμάζει. Κάτι που είναι ζωγραφισμένο από έμπειρο, ή φωτογραφισμένο, ή κάτι από τη φύση. Κάτι, που (κατά τη γνώμη του) όταν το προσεγγίσει είναι "ωραίο" και "σωστό". Την εποχή αυτή το παιδί επιδιώκει και το ωραίο και το σωστό. Η ζωγραφική του όραση είναι λαθεμένη. Ο αυθορμητισμός, η αμεσότητα, η γνησιότητα, το εγκαταλείπουν ως ένα σημείο. Προσπαθεί να γίνει κάτι άλλο από αυτό που είναι. Σχεδόν ψεύδεται. Προδίδει τον εαυτό του. Κι έτσι δεν είναι ούτε παιδί, ούτε μεγάλος.

12-18 Προχωρώντας στην εποχή της εφηβίας του 12-17-18 περίπου, είναι μια εποχή που στο παιδί υπάρχουν, με γρηγορότατο ρυθμό, αντιφάσεις και εναλλαγές. Το συναίσθημα την εποχή αυτή λειτουργεί έντονα. Έχει επιτακτικότερη ανάγκη να εκφραστεί. Ζητάει κάτι άλλο. Αισθάνεται αλλοιώτικα. Καινούργια πράγματα προσθέτονται τώρα. Καινούργιες ανησυχίες. Καινούργιες απαιτήσεις. Επιστρατεύει τη ζωγραφική του όραση που είναι πιο ολοκληρωμένη τώρα, πιο συνειδητή. Επιστρατεύει τις γνώσεις του, την ευαισθησία του και σε συνεργασία με κατάλοιπα στοιχεία της παιδικής του ηλικίας (αυθορμητισμό, αμεσότητα κλπ), ζωγραφίζει. Η ζωγραφική του είναι τώρα πιο έμπειρη. Η παρατηρητικότητά του αυξημένη. Η τεχνική του επίσης. Ξέρει ως ένα σημείο τι ζητάει. Τώρα έχει πρόθεση. Λειτουργεί πιο συνειδητά. Προσπαθεί να κάνει Τέχνη. Θέλει τώρα να μάθει: Μαθαίνει λοιπόν να

βλέπει, να κρίνει, να συγκρίνει. Το αισθητικό του κριτήριο καλλιεργείται κι'ανεβαίνει. Το αισθητικό του συναίσθημα και τα στοιχεία τα καινούργια που προσθέτονται βοηθάνε τη ζωγραφική του έκφραση να γίνει πιο ολοκληρωμένη. Αποκτάει τώρα μια άλλη ποιότητα. Παρ'όλα αυτά, διατηρεί ακόμη στοιχεία των προηγούμενων εποχών του, κι αυτό δίνει πάλι στη ζωγραφική του εκείνο το ιδιόμορφο γοητευτικό.

Το παιδί λοιπόν, όπως διαπιστώνουμε, κάνει μιά διαδρομή στη ζωγραφική του έκφραση ανάλογα με την ηλικία, το περιβάλλον, την πνευματική ανάπτυξη, την προσωπικότητα, και τις έμφυτες ικανότητες που έχει.

ΜΕΡΟΣ 2ο

Το δεύτερο μέρος που θα μας απασχολήσει είναι:

"Η στάση του δασκάλου της Τέχνης απέναντι στο παιδί σε κάθε στάδιο εξέλιξης του γενικά και ειδικά".

Ο δάσκαλος της Τέχνης νομίζω, πρώτα απ'όλα, ότι δεν αρκεί να είναι μόνον καλλιτέχνης. Πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να έχει επάρκεια γνώσεων ψυχολογίας, παιδαγωγικής. Νάχει επίγνωση ότι το παιδί γενικά έχει τη δική του ψυχολογία, τη δική του ευαισθησία, τη δική του όραση. Ότι η προσωπικότητά του είναι αναμφισβήτητη. Νάχει συνειδητοποιήσει ότι σε κάθε στάδιο εξέλιξης του έχει διαφορετικές λειτουργίες. Αυτές οι διαφορετικές λειτουργίες που με τόσο γρήγορο ρυθμό αλλάζουν, είναι ο σφυγμός του παιδιού.

Αν ο δάσκαλος της Τέχνης, σεβαστεί και παρακολουθήσει (και συμπαρασταθεί) σ'αυτές τις διαφοροποιήσεις του παιδιού και υπολογίσει την προσωπικότητά του, αν πάρει στα σοβαρά αυτό το πλάσμα, είναι σίγουρο ότι η στάση του θα παίξει ένα θαυμαστά θετικό ρόλο και στον τομέα της αισθητικής αγωγής του και στον τομέα της σωστής κοινωνικής εξέλιξής του και της ψυχολογίας του και της πρωτοβουλίας του και της ελευθερίας του να βλέπει όπως αυτό βλέπει, να αισθάνεται, να σκέπτεται, να εκφράζεται.

Γιατί το παιδί την ώρα που ζωγραφίζει δεν εκφράζεται μόνον αισθητικά. Μπαίνει παράλληλα μέσα στο άμεσο και άλλοτε έμμεσο περιβάλλον του. Το ζει. Το οσφραίνεται. Γίνεται στέλεχος κοινωνικό. Λειτουργεί πολύπλευρα. Προβληματίζεται. Να πούμε ότι καμμιά φορά δίνει και λύσεις;

Προσπαθεί, ανάλογα με ότι διαθέτει σαν δυνατότητα, να κάνει όσο πιο καλά μπορεί αυτό που κάνει. Δημιουργεί, κι'έτσι νομίζω, μπορούν ν'αξιοποιηθούν οι δυνατότητές του γενικά και ηθικά στο κάθε παιδί ανάλογα, φυσικά, με τη διανοητική του στάθμη, το βαθμό της ευαισθησίας του κλπ.

Κι'εφ'όσον οι δέκτες και οι πομποί του παιδιού αλλάζουν σε όλη την διαδρομή της πορείας του, η στάση του δασκάλου της Τέχνης είναι να συνοδοιπορεί, να συνδημιουργεί με τα ανάλογα στάδια της λειτουργίας του και της ανάπτυξής του γενικά στο παιδί. Και ακόμη καλλίτερα ειδικά από παιδί σε παιδί.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ο ρόλος του δασκάλου της Τέχνης (με τη σωστή στάση απέναντι στο παιδί), δεν είναι "μόνον" αισθητικός (αν λέγεται μόνον ο αισθητικός). Είναι πολύπλευρα σημαντικός.

ΜΕΡΟΣ 3ο

Λίγα συμπληρωματικά θα μας απασχολήσουν για να τονίσουμε κι ίσως με μερικές επαναλήψεις την

"Αξία της καλλιτεχνικής αγωγής"

που είναι και το τελευταίο μέρος της ομιλίας μας.

Πιστεύουμε ότι όταν το παιδί εκφράζεται πλαστικά, μας προσφέρει ένα κομμάτι από τον εαυτό του. Έτσι, μας βοηθάει ν'ανακαλύψουμε, να διαγνώσουμε ποιός είναι. Ποιός είναι ο τρόπος που σκέπτεται. Ποιός ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τα γύρω του, το περιβάλλον του. Πως το αντιμετωπίζει. Πως αντιδρά ακόμη. Έχοντας φυσικά αυτά υπ'όψη μας περιπτώσεις ηλικίας κλπ που αναφέραμε στο προηγούμενο μέρος και την περίπτωση ειδικά του κάθε παιδιού.

Αυτό μας βοηθάει να σκεφθούμε και να υποστηρίξουμε ότι η Τέχνη, η καλλιτεχνική αγωγή μας ανοίγει ορίζοντες για να διαβάσουμε σε βάθος το παιδί. Να δούμε τη στάση του απέναντι στο γύρω του κόσμο. Τις φιλικές ή όχι σχέσεις του μ'αυτόν. Τις αντιδράσεις του. Την αδιαφορία ή το ενδιαφέρον του.

Δεν αναπτύσσει μόνον την ευαισθησία του, το γούστο ή έχει μιά προσφορά πολιτιστική. Απελευθερώνεται και αναπτύσσεται διανοητικά, ψυχικά και πνευματικά.

Δίνοντας του παιδιού ή δεχόμενο μόνο του ένα ερέθισμα από το περιβάλλον, από ένα ανάγνωσμα, από μιά μουσική, από ένα συμβάν, αισθάνεται την ανάγκη να εκφραστεί με οποιοδήποτε τρόπο και οποιοδήποτε υλικό.

Η πράξη της έκφρασης είναι δημιουργία. Η γεύση της δημιουργίας είναι ανάγκη βιολογική. Είναι διέξοδος. Είναι μέσα στην ανθρώπινη ύπαρξη.

Ας δεχτούμε λοιπόν ότι η αισθητική αγωγή συμβάλλει στη "δημιουργία" δημιουργικών ανθρώπων. Ότι αποκαλύπτει την αξία της. Παράλληλα μήπως δεν ανακαλύπτει και δεν προωθεί τα ταλέντα;